

BOOST DEMOKRATIET I BØRNEHØJDE

– til det pædagogiske personale i dagtilbud

Tager du børnenes perspektiver alvorligt? Hvordan stimulerer du børnenes nysgerrighed og evne til at undre sig i dagligdagen? Hvordan gør du forældrene til medspillere i arbejdet med at udvikle børnenes demokratiske selvtillid? Denne artikel giver dig et indblik i nogle af de eksisterende materialer og redskaber, som kan inspirere og booste dit arbejde med demokrati i børnehøjde.

Demokrati i børnehøjde skal forstås som en pædagogisk tilrettelagt social dannelsesproces. Demokrati i børnehøjde handler således om mere end flertalsdemokrati og afstemninger. Det handler i høj grad også om at skabe demokratiske deltagelses- og øvebaner, så alle børn bliver set, hørt og forstået – og selv ser, hører og forstår hinandens forskelligheder.

Demokrati i børnehøjde handler bl.a. om at give børn en stemme, så de oplever at have medbestemmelse, mulighed for at udtrykke sig og blive hørt. Der handler også om at styrke børns evne til at lytte til andre i både leg og hverdagssituationer. Dette er et centralt element i den styrkede pædagogiske læreplan, som danner rammen for det pædagogiske arbejde i dagtilbuddene. Det fremgår således af den pædagogiske læreplan i dagtilbudsloven, at dagtilbuddene skal tilrettelægge pædagogiske læringsmiljøer, som inddrager hensynet til børnenes perspektiv og deltagelse, børnefællesskabet, børnegruppens sammensætning og børnenes forskellige forudsætninger..

Målgruppen er samtlige børn i dagtilbud, og arbejdet anses som en del af dagtilbuddets grundlæggende formål om at

”give børn medbestemmelse, medansvar og forståelse for og oplevelse med demokrati. Dagtilbud skal som led heri bidrage til at udvikle børns selvstændighed, evner til at indgå i forpligtende fællesskaber og samhørighed med og integration i det danske samfund.” (jf. dagtilbudsloven §7, stk. 4).

Det er derfor altafgørende, at dagtilbud opbygger børnenes personlige, sociale såvel som demokratiske kompetencer.

Demokrati i børnehøjde er altså gennemgående for den pædagogiske praksis, og dagtilbud bidrager med forskellige demokratiske deltagelsesbaner for børn, hvilket på sigt muliggør, at børnene udvikler sig til reflekterede og kritisk tænkende individer, der aktivt og kompetent kan indgå i demokratiske fællesskaber. Den demokratiske selvtillid opbygges langsomt, men sikkert fra barnsben

Eksisterende materialer og værktøjer

Denne oversigtsartikel præsenterer et eksemplarisk udpluk af de seneste ti års udgivne materialer og værktøjer, hvor du som en del af det pædagogiske personale kan finde inspiration til det daglige arbejde med at booste demokratiet i børnehøjde.

Indledningsvist præsenteres nogle iagttagede pædagogiske tendenser i de eksisterende materialer og redskaber. Herefter beskrives udvalgte materialer og redskaber.

Det demokratiske børnefællesskab

I de materialer, der beskæftiger sig med demokratiske deltagelsesmuligheder og fællesskaber, ses et fokus på børnefællesskabet og dialogen som en måde at arbejde konkret med demokrati i børnehøjde. Det kan være forskellige former for oplevelse af medbestemmelse og indflydelse, fx valg af leg, ”rolle” eller plads.

Her ses det samtidig, at forældreinddragelse er afgørende for udviklingen af børnenes demokratiske

selvtillid og handlekompetencer. Der findes en række materialer vedrørende forældreinddragelse og dialogisk forældresamarbejde, men der er i begrænset omfang tale om materialer med vejledninger, der målrettet beskæftiger sig med demokrati og medborgerskab i forældresamarbejdet. Det aktive medborgerskab i forældresamarbejdet kunne fx fremmes gennem mere interaktive forældremøder, hvor forældrene får mulighed for at bidrage til fælles problemløsning.

På opdagelse i hinandens perspektiver

Som ansat i dagtilbud kan du i dit daglige arbejde støde på udfordringer omkring sårbare børn, forskellige former for misbrug, mobning, børn med begrænsede deltagelsesmuligheder samt kulturelle uoverensstemmelser eller barrierer i samarbejdet med forældre. Du tænker måske allerede på nogle bestemte situationer, hvor du ville ønske, at du havde haft bedre kendskab til pædagogiske vejledninger, eksisterende materialer og redskaber på området.

I de eksisterende materialer ses det, at redskaberne til dialog om kontroversielle emner lægger op til, at det enkelte barn bliver øvet i at udtrykke sine følelser. Følsomme og kontroversielle emner indebærer desuden svære oplevelser, som et barn kan have haft inde på livet. Det kan være emner som skilsmisse, samtaleteknikker skabes der rum for, at barnet får mulighed for at udtrykke sig og bearbejde indtryk, der er opstået. Det pædagogiske personale er dermed igangsætter af den reflekterende dialog og

hjælper barnet med at skabe forbindelser mellem følelser og handling.

Kritisk tænkning handler om, at børn skal lære at gennemskue og forholde sig til verdenen ved blandt andet at indgå i dialog og leg. Gennem arbejdet med udvikling af børns kritiske tænkning ses det i de eksisterende materialer, at børn opfordres til at udtrykke deres synspunkter og vurderinger, så de kan danne deres egen mening og opleve, at ting kan gøres på forskellige måder, og at man kan opleve situationer forskelligt. Dialog og leg med perspektivskifte kan således åbne op for kritisk tænkning hos børn i dagtilbud.

Den samme dialogorienterede tilgang anbefales til håndtering af kontroversielle emner, som opstår i mødet med forældre, som ikke nødvendigvis deler dagtilbuddets pædagogiske værdier og barnesyn. Gennem dialog kan man som fagprofessionel nemlig undersøge det kontroversielle emne fra forældrenes perspektiv, og forældrene får mulighed for at få indsigt i dagtilbuddets perspektiv. Gensidig forståelse er afgørende for et konstruktivt samarbejde om barnets udvikling, læring og trivsel.

Værd at overveje

Hvordan er du med til at opbygge et sundt og trygt børnemiljø, hvor alle børn føler sig set og hørt? Hvordan håndterer du følsomme og kontroversielle emner i din dagligdag? Og hvordan stimulerer du børnenes nysgerrighed og evne til at undre sig over verdenen omkring dem? For at finde svar på nogle af disse spørgsmål kan du hente inspiration i ovennævnte materialer og værktøjer. Men det egentlige arbejde foregår i praksis. Derfor lyder opfordringen: Boost demokratiet i børnehøjde.

Inspiration til praksis

Bedre trivsel i dagtilbud

Arbejdet med dialog om følsomme og kontroversielle emner forudsætter et trygt rum, hvor det er muligt at tage visse emner op til debat; og hvor det er muligt at være fælles om at være uenige. Derfor er der også fokus på trivsel, når det pædagogiske personale skal tilrettelægge arbejdet med demokrati i børnehøjde.

Link: <http://dcum.dk/media/1330/40vejertilbedretrivseldagtilbud.pdf>

Metoderne er aktiviteter, der primært handler om at have indflydelse, være medbestemmende, få ansvar, være aktivt deltagende og indgå i fællesskaber (læs mere). I materialet ses disse tematikker udmøntet pædagogisk gennem lege og aktiviteter, hvor barnet får en stemme.

Et eksempel er øvelsen "Små og store venner" (læs mere, s. 73-77). Her matcher personalet de små børn med de store børn, der resten af året skal danne makkerpar. Formålet med denne metode er at øve børnene i at bede hinanden om hjælp, udvikle ansvarlighed og en social forståelse for, at alle skal have det godt.

Kilde: "40 veje til bedre trivsel for børn i dagtilbud – metoder fra praksis", Dansk Center for Undervisningsmidler (DCUM), 2012.

Udvikling af børns kritiske tænkning

Fagbladet Børn & Unge har udgivet artiklen "Styrk børns evne til at undre sig" (2013), hvor det beskrives, hvordan pædagoger arrangerer filosofiske samtaler med børn. Samtalerne styrker børns evne til at undre sig og træner pædagogerne i at stille spørgsmål uden at forvente bestemte svar.

Link til: [Fagbladet Børn & Unge](https://bupl.dk/fagbladet-boernunge/) (https://bupl.dk/fagbladet-boernunge/)

Formålet er at give børn mulighed for at tage stilling til spørgsmål, og på den måde åbne op for børns nysgerrighed, idéudvikling og kritiske tænkning. Gennem arbejdet med udvikling af børns kritiske tænkning, opfordres børn til at udtrykke deres synspunkter og vurderinger, så de kan danne deres egen mening og opleve, at ting kan gøres på forskellige måder, og at man kan opleve situationer forskelligt.

Eksempelvis arrangerer pædagoger filosofiske samtaler med børn og skaber rum for børns undren, så de kan udvikle deres kritiske tænkning. Igennem de filosofiske samtaler stiller pædagogen uddybende spørgsmål, og børnene får mulighed for at udtrykke sig æstetisk gennem tegning.

Kilde: Børn & Unge, "Styrk børns evne til at undre sig", BUPL nr. 17 ([se her](#)).

Demokrati i børnehøjde

Fagbladet Børn & Unge har udarbejdet temanummeret "Demokrati i børnehøjde" (2015), hvor børns demokratiske dannelse, nysgerrighed og medbestemmelse er i fokus.

Link til: [Fagbladet Børn & Unge](https://bupl.dk/fagbladet-boernunge/) (https://bupl.dk/fagbladet-boernunge/)

Formålet med dette temanummer er at sætte fokus på de demokratiske muligheder i dagtilbud. Hvad kan pædagoger konkret gøre for at indvirke positivt på børnenes demokratiske dannelse? Et klassisk eksempel er samlingen, hvor børn kan komme med inputs og få taleret. Men samlingen bliver ikke demokratisk af sig selv. Her tilbydes bl.a. en række råd til, hvordan samlingen struktureres, så børnenes perspektiver kommer med, og hvordan både stærke og svage stemmer bliver hørt.

Kilde: Børn & Unge, "Demokrati i børnehøjde", BUPL nr. 26, 2015 ([se her](#)).

Dialog om kontroversielle emner i dagtilbud

I Norge arbejdes der med demokrati, medborgerskab og demokratiske deltagelsesmuligheder på lignende måder som i Danmark ved bl.a. at give børn redskaber til at kunne reflektere, kategorisere og indgå i dialog med øget demokratisk selvtilid og selvsikkerhed.

Link: <https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/den-dialogiske-barnesamtalen-hvordan-snakke3.pdf>

Den dialogiske samtalemetode har til formål at give den voksne et redskab til at gennemføre børnesamtaler på en sådan måde, at barnet føler sig anerkendt i samtalen og får mulighed for at fortælle frit og spontant og føle sig lyttet til. Her gives der anbefalinger til, hvordan de fysiske rammer for samtalen indrettes; hvordan samtalen kan forberedes; hvordan der skabes kontakt og introduceres til et fokuseret tema; og hvordan samtalen afsluttes. Materialet fremviser, hvordan cases og eksempler kan åbne dialogen, og hvordan man får barnet til at føle sig lyttet til og anerkendt.

Kilde: Åse Langballe, "Den dialogiske barnesamtalen – Hvordan snakke med barn om sensitive temaer", Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, 2011 ([se her](#)).

Regler og medbestemmelse i børnehaven

Børnerådet har udarbejdet en rapport med fokus på børns medbestemmelse på baggrund af et Minibørnepanel, hvor børn i landets daginstitutioner er blevet hørt. Hvordan får børn medindflydelse på eget liv?

Link til: [Børnerådet](https://www.boerneraadet.dk/) (<https://www.boerneraadet.dk/>)

Formålet er at få mere viden om børnenes eget perspektiv på verdenen. Samtidig er det vigtigt, at børnene selv får noget ud af at blive inddraget. Børnene skal have en spirende fornemmelse af at være del af noget større – et demokrati, hvor deres mening tæller. Her er otte børn i alderen 5-6 år interviewet omkring medbestemmelse i dagtilbud, hvilket kan give inspiration til praksis.

Kilde: Børnerådet, "Regler og medbestemmelse i børnehaven", 2011 ([se her](#)).

Børns perspektiver i dagtilbuds- og børnefællesskaber

EVA har udgivet dette temanummer om børneperspektivers betydning for det daglige arbejde i dagtilbud. Fokus er her rettet mod inddragelse af børnenes blik i den pædagogiske praksis.

Link til: [Børneperspektiver](https://www.eva.dk/dagtilbud-boern/boerneperspektiver-0) (<https://www.eva.dk/dagtilbud-boern/boerneperspektiver-0>)

Formålet er at give det pædagogiske personale en dybere forståelse af børnenes bestræbelser på at begå sig i dagtilbuds- og børnefællesskaber. Derigennem kan der ske en udvikling af læringsmiljøer, hvor børn trives, lærer, udvikler sig og dannes. Her indgår eksempelvis konkret vejledning: "7 metoder til at arbejde med børneperspektiver", bl.a. rundvisning med barnet som guide, kreative projekter m.m.

Kilde: EVA TEMA #11, Forskning og viden om dagtilbud, "Børneperspektiver", 2018 ([se her](#)).

Digitale børnefællesskaber

Digitale børnefællesskaber – leg og læring med digitale medier i vuggestue og børnehave tilbyder 30 konkrete aktiviteter, der tager udgangspunkt i anvendelsen af digitale medier som eksempelvis iPad, digitalt mikroskop, projektor og talende vægtavle.

Link til: [Digitale børnefællesskaber](http://bogenshjemmeside.dafolo.dk/Forside.6152.aspx) (<http://bogenshjemmeside.dafolo.dk/Forside.6152.aspx>)

Formålet med inddragelse af de digitale medier er bl.a. understøtte digitale børnefællesskaber og fremme kritisk sans, men også at styrke børns medbestemmelse gennem leg. Her inddrages digitale medier i hverdagen, og aktiviteterne er bygget op således, at børnene får en fornemmelse for mediernes muligheder og et etisk ansvar over for sig selv og andre. I tillæg til bogen er der videoguides til pædagogen samt refleksionsark til planlægning og evaluering af forløb.

Kilde: "Digitale børnefællesskaber. Leg og læring med digitale medier i vuggestue og børnehave", 2015 ([se her](#)).

Børns oplevelse af det psykiske, æstetiske og fysiske børnemiljø

DCUM har udviklet et såkaldt dagtilbudstermometer med henblik på at opnå mere konkret og systematisk viden om, hvordan børnene oplever dagtilbuddenes børnemiljø.

Link til: [Dagtilbudstermometeret](http://dcum.dk/om-dagtilbudstermometeret) (<http://dcum.dk/om-dagtilbudstermometeret>)

Dagtilbudstermometeret er et gratis elektronisk spørgeskemaværktøj, der giver dagpleje, vuggestue og børnehaver mulighed for at få indblik i og blive klogere på børns oplevelse af det psykiske, æstetiske og fysiske børnemiljø i tilknytning til de pædagogiske lærerplaner.

Dagtilbudstermometeret består af to værktøjer: "Det talende spørgeskema" ([læs mere](#)) og "Refleksionsskema" ([læs mere](#)), hvorfra resultaterne efterfølgende samles.

Kilde: DCUM, "Dagtilbudstermometeret", 2018 ([se her](#)).

Dette materiale er udarbejdet af VUDA-konsortiet bestående af VIA University College, Københavns Professionshøjskole, Als Research og Dansk Flygtningehjælp /Integrationsnet i samarbejde med Undervisningsministeriet (2018).